INARIN- JA METSÄSAAMELAISTEN LAUSUNTO HALLITUKSEN ESITYKSESTÄ SAAMELAISKÄRÄJÄLAIN MUUTTAMISEKSI (HE 100/2023 vp.)

1. Saamelaisuuteen liittyvien erimielisyyksien taustasta **s. 1**

2. Miksi kiista koskee nimenomaan polveutumis- eli lappalaisperustetta **s. 3**

3. Hallituksen esityksen valmistelu **s. 5**

4. Rotusyrjintäsopimuksen täytäntöönpanoa valvovan CERD- komitean kannanotot koskien Suomen saamelaismääritelmään **s. 6**

5. Ihmisoikeuskomitean kanta Suomen saamelaismääritelmään **s. 7**

6. Oikeus tulla merkityksi vaaliluetteloon ja henkilöiden poistaminen vaaliluettelosta **s. 9**

7. Muutoksenhakulautakunta **s. 10**

8. Yhteenvetoa ja hallituksen esityksen taustalla olevista syistä **s. 11**

1. Saamelaisuuteen liittyvien erimielisyyksien taustasta

Hallituksen esityksessä eniten ristiriitoja on aiheuttanut esitys nk. lappalais- eli polveutumisperusteen poistaminen (3 § 1. mom. 2.k). Vastaava esitys on ollut jo kaksilla aikaisemmilla valtiopäivillä mutta asia on aina kariutunut. Kaikissa näissä tapauksissa asiaa on vienyt eteenpäin oikeusministeri Anna-Maja Henriksson. Toisaalta kaikki Lapin kansanedustajat, jotka ovat edustaneet viittä eduskuntapuoluetta, ja ovat tietoisia mistä asiassa on kysymys, ovat vastustaneet tällaista muutosta.

Asiaan perehtymättömälle voi tuntua yllättävältä miksi nyt jo kolmatta kertaa esitetään samaa asiaa. Kun nykyisessä vaaliluettelossa on 6 000 henkilöä ja polveutumisperusteella vaaliluetteloon on neljän vuoden välein hakenut vain muutama sata henkilöä, asialla ei pitäisi olla suurta merkitystä muille kuin hakijoille itselleen. Eikä sillä olekaan. Kysymys ei ole saamelaismääritelmästä vaan ennen kaikkea vallasta ja sitä kautta rahasta.

Raha tulee valtion budjetista. Saamelaiskäräjät on viranomaisille lausuntoja antava ja esityksiä tekevä toimielin. Saamelaiskäräjillä ei ole mitään konkreettisia, laissa määriteltyjä tehtäviä, eikä sille ole tullut uusia tehtäviä. Tästä huolimatta Henrikssonin aikana saamelaiskäräjien saama rahoitus on kuitenkin kasvanut voimakkaasti. Kun vielä muutama vaalikausi sitten rahoitus oli noin 3,6 milj, euroa/vuosi, kuluvan vuoden rahoitus on noin 10 miljoonaa.

Saamelaiskäräjillä eli saamelaiskäräjien enemmistöllä on käytännössä vapaat kädet päättää rahojen käytöstä. Tällaisten päätösten ei tarvitse olla edes lainmukaisia. Saamelaiskäräjälaissa on nimenomainen kohta (8 §), jonka mukaan rahojen käyttöä koskevasta päätöksestä ei ole mahdollista valittaa. Hallituksen esityksen mukaan perusteena on se, ettei ”kenelläkään siten olisi henkilökohtaista oikeutta saada osaansa määrärahasta” (s. 141).

Saamelaiskäräjille valitaan 21 edustajaa. Käräjillä on jo pitkään ollut osapuolijako (12/9 tai 13/8), joista jyrkempää linjaa edustava enemmistö koostuu pääasiassa pohjoissaamelaista ja maltillisempi vähemmistö lähinnä inarin- ja metsäsaamelaisesta.

Enemmistön suhtautuminen vähemmistön on ollut hyvin syrjivää. Saamelaiskäräjävaali on henkilövaali, jossa eniten ääniä saaneet tulisi valita keskeisiin tehtäviin, muun muassa hallitukseen. Vuosien 2015 ja 2019 vaaleissa vähemmistö on menestynyt hyvin. Molemmissa vaaleissa kaksi selvästi eniten ääniä saanutta ehdokasta (183 ja 220 ääntä) kuuluivat vähemmistöön Tästä huolimatta heitä tai ketään muutakaan vähemmistöön kuuluvaa ei valittu puhemiehistöön, hallitukseen, vaalilautakuntaan tai mihinkään muuhunkaan keskeiseen tehtävään. Vähemmistön esittämiin hankkeisiin ei myöskään myönnetä rahoitusta.

Saamelaiskäräjälaki on eräässä suhteessa hyvin poikkeuksellinen. Saamelaispoliitikkojen vaatimuksesta lakiin otettiin säännökset siitä, että saamelaispoliitikot voivat valitsemiensa vaalilautakunnan ja hallituksen kautta päättää siitä kenellä on oikeus tulla merkityksi vaaliluetteloon. Kysymys on siis siitä, että vallassa olevat poliitikot päättävät siitä kenellä on oikeus äänestää seuraavissa vaaleissa. Kun saamelaiskäräjille on mahdollista päästä jo muutamalla kymmenellä

äänellä (34 ääntä vuonna 2019), sillä kenet hyväksytään tai poistetaan vaaliluettelosta, on siis huomattava vaikutus vaalitulokseen.

Vähemmistön kannatuksen kasvu on aiheuttanut sen, että enemmistö on tuntenut asemansa uhatuksi. Mikäli enemmistöön kuuluvat saamelaispoliitikot menettäisivät tämän aseman, he menettäisivät myös mahdollisuuden päättää valtiolta tulevien rahojen käytöstä. Kysymys ei ole siis siitä kuka on saamelainen vaan siitä, että saamelaiskäräjien vaaliluetteloon halutaan saada sellaisia henkilöitä, jotka tulevat äänestämään enemmistön ehdokkaita ja toisaalta sellaiset henkilöt, jotka todennäköisesti äänestäisivät oppositiota, jäisivät vaaliluettelon ulkopuolelle.

2. Miksi kiista koskee nimenomaan polveutumis- eli lappalaisperustetta

Mikäli käräjien enemmistön valitsema vaalilautakunta ei halua hyväksyä henkilöä vaaliluetteloon, pääsääntö on, että sen ei tarvitse tehdä niin. Saamelaiskäräjälain kieliperusteen (3 § 1 mom. 1. kohta) mukaan hakijalla on oikeus tulla merkityksi vaaliluetteloon, jos henkilön oma tai vähintään yhden hänen vanhempansa tai isovanhempansa ensimmäinen opittu on ollut saame. Jos vaalilautakunta kiistää tämän, asian osoittaminen on käytännössä mahdotonta. Jos henkilö taas halutaan hyväksyä, näyttöä ei tarvitse esittää koska kenelläkään ulkopuolisella ei ole mahdollisuutta kyseenalaista asiaa.

Lappalaisperusteen osalta asia ei ole näin. Lappalaisperusteen täyttyminen osoitetaan arkistoviranomaisen antamalla todistuksella. Tällaisen hakijan hylkääminen on huomattavasti vaikeampaa.

Lappalaisperuste tuli vuoden 1995 saamelaiskäräjälakiin useammastakin syystä. Toisin kuin aikaisemmin, saamelaisella tarkoitetaan saamelaiskäräjälaissa nimenomaan alkuperäiskansaan kuuluvaa henkilöä. Tästä syystä myös vaaliluetteloon merkityn henkilön tuli polveutua alueen alkuperäsikansasta. Myös samaan ajankohtaan liittyvän perustuslain mukaan saamelaisella tarkoitetaan alkuperäiskansaan kuuluvaa henkilöä (PL 17, 3 §). Polveutumisperusteen sisällyttämistä saamelaiskäräjälakiin edellytti myös YK:n alkuperäiskansaoja koskeva ILO 169-sopimus, jonka 1. artikla alkuperäiskansoja koskevan määritelmän. Tällaisen henkilön tulee polveutua siitä alkuperäsiväestöstä, joka asutti aluetta valtaväestön saapumisen ja nykyisten valtiorajojen syntymisen aikaan. Suomessa tämä tarkoittaa niitä henkilöitä, jotka olivat nykyisen Suomen alueella 1700-luvulla eläneiden saamelaisten jälkeläisiä. Lisäksi 1. artiklassa edellytetään, että tällainen henkilö oli säilyttänyt ainakin osittain alkuperäiskansan perinteisiä instituutioista.

Vaikka polveutumisperuste tuli lakiin, sitä ei kuitenkaan sovellettu käytännössä. Saamelaiskäräjien vaaliluetteloon tulivat aivan muulla perustella valitut henkilöt. Vuonna 1962 Pohjois-Lapissa sekä Sodankylän pohjoisosissa ja Kittilässä oli tehty haastatteluja, joissa haastateltavilta oli kysytty, onko vähintään yksi haastateltavan isovanhemmista oppinut saamen kielen ensimmäisenä kielenään. Mikäli haastateltava vastasi myöntävästä, hänet merkittiin erilliseen luetteloon.

Kun ensimmäiset saamelaiskäräjävaalit pidettiin vuonna 1999, vaaliluetteloksi otettiin tämä vuoden 1962 luettelo, lisättynä luetteloon merkittyjen henkilöiden jälkeläisillä. Ulkopuolelle jäivät

ainoastaan Kittilän kunnan alueella asuneet henkilöt, jotka vaalilautakunta oli heidän tietämättään poistanut vaaliluettelosta.

Vuoden 1962 luettelon ottaminen saamelaiskäräjien vaaliluetteloksi, oli kuitenkin ristiriidassa sen kanssa, että saamelaisella tarkoitettiin saamelaiskäräjälaissa nimenomaan alkuperäiskansaan kuuluvaa henkilöä. Vuoden 1962 haastatteluissa ei ollut tarkoitus määrittää alkuperäiskansaan kuuluvia henkilöitä, eikä määritelmällä tarkoitettu alkuperäiskansamääritelmää. Kyseistä määritelmää päätettiin ainoastaan käyttää kyseisessä selvityksessä, eikä henkilön tarvinnut olla määritelmän mukaan edes saamelaista sukua. Monen Pohjois-Lappiin muuttaneen suomalaisen jälkeläinen oli oppinut alueella puhuttua kieltä ja tällaisen henkilön jälkeläisen saattoi ilmoittaa täyttävänsä mainitun kriteerin. Toisaalta luetteloon tulivat merkityksi myös vuosina 1880-1910 Norjasta Suomen puolelle muuttaneet poronhoitajien jälkeläiset.

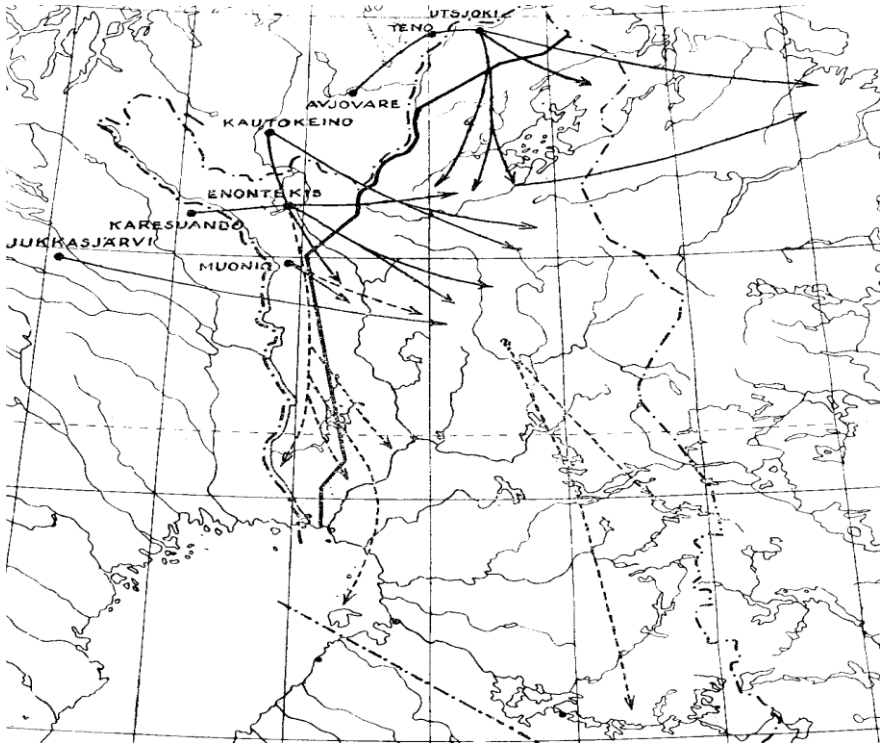

Saamelaiskäräjien legitimiteetti edustaa alkuperäisikansaa voidaan perustellusti kyseenalaistaa tästä syystä. Monet saamelaiskäräjien vaalirekiserissä olevat suvut ovat alkujaan suomalaisia uudisasukassukuja. Toisaalta rajasulkujen jälkeen Norjasta 1800-luvun lopulla muuttaneet poronsaamelaiset eivät ole alueen alkuperäistä saamelaisväestöä. Alueen alkuperäinen saamelaisväestö olivat metsä- ja inarinsaamelaiset, josta olivat asuttaneet aluetta satoja vuosia ennen muiden väestöryhmien saapumista. Ja samalla tavalla kuin monen muunkin alkuperäiskansan osalta, tulokkaat aiheuttivat monenlaista kärsimystä alkuperäiselle väestölle ja vahinkoa heidän elinkeinoilleen, erityisesti peuranpyynnille ja metsästykselle.

Toinen alkuperäsikansaan kuulumisen kriteeri liittyy ILO-sopimuksen mukaan perinteisten instituutioiden säilymiseen. Vuoden 1962 haastattelujen perustella nykyiseen vaaliluetteloon merkityt henkilöt eivät täytä välttämättä miltään osin tätä vaatimusta. Yli 70 (alle 18 vuotiaista 85)

% heistä asuu muualla kuin Pohjois-Lapissa suurimmalta osaltaan etelän asutuskeskuksissa eikä heillä ole välttämättä mitään yhteyttä saamelaisuuteen tai saamelaiskulttuuriin.

Vaikka eduskunnan säätämän lain nojalla myös alueen alkuperäisten saamelaisten olisi tullut päästä saamelaiskäräjien vaaliluetteloon polveutumisperusteen (3 § 2. k) nojalla, tämä ei toteutunut. Kun ensimmäiset saamelaiskäräjävaalit pidettiin vuonna 1999, vaalilautakunta hylkäsi kaikki lappalaisperusteella hakeneet. Vaikka lainkohta on selvä ja riidaton myös KHO hylkäsit asiaa koskevat valitukset (1999:55). Tätä edelsi KHO:n kohdistuva voimakas painostus, jota käytiin myös julkisuudessa. Tämä on ollut vaalilautakunnan ja KHO:n käytäntönä tämän jälkeenkin. Ainoastaan käräjien aikaisemman puheenjohtajan samassa kylässä asuvat naapurit on hyväksytty lappalaisperusteella (LM 4/2013 s. 750).

Nykyinen tilanne on siis siinä mielessä paradoksaalinen, että saamelaiskäräjien vaaliluetteloon merkityiltä henkilöiltä ei ole edellytetty niiden kriteerien täyttymistä mitä alkuperäiskansaan kuuluvat henkilöt yleensä määritellään. Toisaalta niitä, jotka täyttävät nämä kriteerit, ei ole hyväksytty kyseiseen rekisteriin.

Saamelaiskäräjäjohdon näkökulmasta on kuitenkin olemassa riski, että KHO tulee muuttamaan tulkintakäytäntöään. Näin voi sanoa jo siitä syystä, että kyseinen lainkohta on yksiselitteinen, eikä eduskunnan tahdosta ole siis epäselvyyttä. Lisäksi Suomen ratifioimia ihmisoikeussopimusten toimeenpanoa valvovat komitean ovat kritisoineet – kuten myöhemmin tulee esille - sitä, että KHO ei ole noudattanut eduskunnan säätämää lakia. Tästä syystä saamelaiskäräjäjohto vaatii hallituksen esityksen kautta polveutumisperusteen poistamista kokonaan laista.

3. Hallituksen esityksen valmistelu

Hallituksen esitys perustuu Timosen työryhmän laatimaan raporttiin. Työryhmässä oli viisi saamelaiskäräjien enemmistön valitsemaa jäsentä ja viisi hallituspuolueitten edustajaa.

Käsittelyn aikana esitettiin, että asiassa tulisi kuulla myös saamelaiskäräjien vähemmistön edustajia, joita ei oltu valittu saamelaiskäräjien edustajiksi työryhmään. Toinen esitetystä henkilöitä oli inarinsaamelainen Kari Kyrö. Hänen kuulemistaan perusteltiin siitä syytä, että hän sai eniten ääniä edellisissä saamelaiskäräjävaaleissa ja lisäksi lainmuutos tarkoittaisi sitä, että hän ei voisi asettua ehdolle seuraavissa saamelaiskäräjävaaleissa. Saamelaiskäräjien edustajat ja Timonen vastustivat kuitenkin jyrkästi vähemmistön kuulemista, eikä heitä kuultu. Käytännössä tämä tarkoitti sitä, että työryhmän kansanedustajat eivät voineet kuulla lainmuutosta vastustaneen saamelaiskäräjien vähemmistön perusteluja asiassa.

Kyrö kuitenkin menetti mahdollisuutensa asettua ehdolle vuoden 2023 saamelaiskäräjävaaleissa koska vaalilautakunta poisti hänet saamelaiskäräjien vaaliluettelosta. Mitään varsinaisia perusteluja tälle poistamiselle ei esitetty.

Työryhmän työskentelyn aikana tuli esille, että hallituksen esitys laaditaan saamelaiskäräjien enemmistön tahdon mukaisesti. Kaikissa esille tulleissa asiakysymyksissä päädyttiin käräjäjohdon esittämään kantaan. Työryhmän jäsenillä ei myöskään ollut käytännössä mahdollisuutta vaikuttaa lopulliseen tekstiin. Viimeistä edellisessä kokouksessa jäsenille ilmoitettiin, että saamelaiskäräjien nimeämät työryhmän jäsenet Martin Scheinin ja Piritta Näkkäläjärvi olivat tehneet tekstiin muutoksia ja täydennyksiä. Näitä muutoksia ei ollut kuitenkaan mahdollista tarkistaa.

Hallituksen esityksessä on kaksi keskeistä tavoitetta. Toisaalta pyrkimyksenä on muuttaa saamelaiskäräjälakia siten, että saamelaiskäräjien enemmistö ja sen nimeämät elimet voisivat valita vapaasti saamelaiskäräjien vaaleissa äänioikeutetut henkilöt. Toisaalta monessa kohdassa tulee esille, että saamelaiskäräjille valittujen saamelaispolitikkojen käyttöön pyritään saamaan lisää rahaa ja saamelaiskäräjien valtaa pyritään lisäämään.

Hallituksen esityksen johdannossa lähdetään siitä, että saamalaiset voidaan jakaa kanteen ryhmään siten, että vain osalla on oikeus tulla merkityksi vaaliluetteloon. Esityksen mukaan ”kysymys olisi nimenomana henkilön merkitsemisestä saamelaiskäräjien vaaliluetteloon eli äänioikeudesta, ei siitä, ketä on pidettävä ylipäätään saamelaisena” (s. 2). Tämä toistetaan useaan kertaan. Esityksessä siis katsotaan, että sekä vaaliluetteloon merkityt, että sen ulkopuolelle jätetyt ovat saamelaisia. Kuitenkin vain osalla olisi äänestysoikeus. Missään yhteydessä ei kuitenkaan tuoda miksi vain osalla saamelaisista olisi oikeus osallistua saamelaisten yhteisten asioiden hoitoon. Koska tällaista syytä ei esitetä, kysymys on jo lähtökohtaisesti yhdenvertaisuuden loukkaamisesta ja syrjinnästä.

4. Rotusyrjintäsopimuksen täytäntöönpanoa valvovan CERD- komitean kannanotot koskien Suomen saamelaismääritelmään

Hallituksen esityksessä todetaan, että syy saamelaismääritelmän muuttamiseen ovat YK:n Ihmisoikeuskomitean 1.2.2019 antamat päätökset, joissa valittajina olivat aikaisemmat saamelaiskäräjien puheenjohtajat Näkkäläjärvi ja Sanila-Aikio. Lisäksi viitataan rotusyrjintäsopimuksen täytäntöönpanoa valvovan CERD-komitean kannanottoihin erityisesti vuodelta 2022 (s. 3). Käräjäjohdon avustajana näissä komiteoiden käsittelyssä oli toiminut Martin Scheinin.

Kuitenkin, sekä Ihmisoikeuskomitean että CERD- komitean kannanotoista Suomen saamelaismääritelmään annetaan hallituksen esityksessä täysin virheellinen kuva. Tällainen menettely on siinä mielessä yllättävää, että näiden päätösten sisältö on helposti tarkistetavissa. Kaikista hallituksen esityksessä mainituista YK:n komiteoiden päätöksistä on ulkoministeriön laatimat suomennokset, joista on mahdollista tarkistaa mitä näissä päätöksissä todetaan.

Kuten edellä todettiin, kun ensimmäiset saamelaiskäräjävaalit pidettiin vuonna 1 999, KHO hylkäsi käytännössä kaikki polveutumisperusteella hakeneet (KHO 1999:55). Näitä päätöksiä kuitenkin kritisoitiin ja CERD katsoi vuonna 2003 antamassaan päätöksessä, että KHO:n linjaus oli tässä suhteessa liian rajoittava. Tämä sama kanta toistettiin myös CERD- komitean vuonna 2009 antamassa

päätöksessä. Näissä päätöksissä CERD viittasi vuoden 1990 yleiseen ohjeeseen, jonka mukaan lähtökohtana tulee olla itseidentifikaatio.

KHO:n päätökset, joilla se oli hylännyt saamelaiskäräjälain 3 §:n 2. kohdan nojalla hakenet, olivat siis ristiriidassa Suomen ratifioiman rotusyrjintäsopimuksen kanssa.
KHO:n olisi tullut tämän seurauksena hyväksyä hakijat polveutumisen perusteella, mutta se päätyi eräänlaiseen kompromissiin. Se hyväksyi osan tällä perusteella hakeneista perustelemalla asiaa ”kokonaisharkinnalla” Vuosina 2011 ja 2015 se hyväksyi 97 henkilöä tällä perusteella. KHO:n presidentti Kari Kuusiniemi on todennut julkisuudessa, että hakijoiden hyväksyminen nk. kokonaisharkinnan perusteella oli vastaus CERD- komitean kannanottoon. Vaikka päätösten perusteluja voidaankin kritisoida siitä, että saamelaiskäräjälaissa ei säädetä mitään tällaisesta kokonaisharkinnasta, itse päätökset olivat sisällön osalta saamelaiskäräjälain 3 §:n sekä Ihmisoikeuskomitean ja CERD- komitean kantojen mukaisia.

Tämän jälkeenkin CERD on ottanut kantaan Suomen saamelaismääritelmään (mm. vuosina 2012 ja 2017). Tällöin se ei ole kuitenkaan ottanut kantaa rotusyrjintäsopimukseen, joka on Suomen ratifioima kansainvälinen ihmisoikeussopimus, vaan se ainoastaan viittasi YK:n alkuperäiskansajulistukseen, joka on ensisijaisesti poliittinen asiakirja. Kuitenkin myös tämä julistus viittaa syntyperään alkuperäsikansaan kuuluvien määritelmänä, kuten myöhemmin tulee esille.

Oleellista asiassa on kuitenkin se, että suhteessa Suomea oikeudellisesti velvoittavaan rotusyrjintäsopimukseen, CERD- komitean kanta oli tämän jälkeenkin se, että KHO:n päätös, jonka mukaan henkilöä, joka täytti saamelaiskäräjälain 3 §:n 1 mom. 2. kohdassa olevan polveutumisperusteen – eli polveutui alueen alkuperäisistä saamelaisista (vuoden 1762 maakirjaan merkitystä saamelaisesta) – on suhteessa rotusyrjintäsopimukseen liian rajoittava.

Vuonna 2022 CERD- komitea (C/106/D/59/2016) otti suoraan kantaa polveutumisperusteeseen. Tässä päätöksessä todetaan seuraavasti (kohta 9.8.):

“The Committee finally notes that the purpose of the subjective and objective requirements of Section 3 of the Sami Parliament Act is to ensure the representativeness of the Sami Parliament for the Sami as an indigenous people. In that context, the use of a decent-based distinction as an objective criterion in the specific circumstances of the current case is reasonable and justified by that purpose and is compatible with other human rights obligations”.

”Lopuksi komitea toteaa, että saamelaiskäräjälain 3 §:n subjektiivisten ja objektiivisten vaatimusten tarkoituksena on varmistaa, että saamelaiskäräjät edustaa saamelaisia alkuperäiskansana. Tässä yhteydessä ja näissä olosuhteissa polveutumisperusteen käyttäminen objektiivisena kriteerinä on järkevää ja perusteltua tämän tarkoituksen vuoksi ja yhteensopiva muiden ihmisoikeusvelvoitteiden kanssa”.

CERD siis toteaa tässä nimenomaisesti, että saamelaiskäräjälain 3 §:ssä säädettyjen subjektiivisten ja objektiivisten edellytysten tarkoituksena on varmistaa, että saamelaiskäräjät tosiasiallisesti edustaa alkuperäiskansaa. Tässä yhteydessä polveutumisperusteen käyttö objektiivisena kriteerinä oli komitean mukaan perusteltua ja sopusoinnussa muiden ihmisoikeuksien kanssa.

5. Ihmisoikeuskomitean kanta Suomen saamelaismääritelmään

Vuonna 2019 antamassaan kahdessa Ihmisoikeuskomitean päätöksessä kritiikki kohdistuu siihen (kohta 6.11.), että KHO ei ole noudattanut lain sanamuotoa vaan perustellut päätöstä muilla tätä koskevilla lainkohdilla. Ihmisoikeuskomitean päätöksessä todetaan: ”Korkein hallinto-oikeus on erityisesti jättänyt vaatimatta useimmissa tapauksissa vähintään yhden objektiivisen perusteen täyttymistä ja soveltanut sen sijaan ”kokonaisharkintaa”. Näistä syistä korkeimman hallinto-oikeuden tulkinta ei perustunut kohtuullisiin ja objektiivisiin perusteisiin”. Tältä osin voidaan todeta, että kysymys on ainoastaan perusteluista. Itse lopputulos on lain sanamuodon mukainen. Jokaisella valittajalla oli arkistoviranomaisen todistus siitä, että hän täyttää lain polveutumisperusteen eli 2 k.n vaatimuksen. Ihmisoikeuskomitean päätöksessä ei myöskään miltään osin kritisoida kyseistä lainkohtaa tai edellytetä sen muuttamista.

Tässä yhteydessä Ihmisoikeuskomitea viittaa myös saamelaisten ”itsemääräämisoikeuden keskeiseen ulottuvuuteen määrätä siitä ketkä ovat saamelaisia”. Kyseisessä kohdassa viitataan Ihmisoikeuskomitean ratkaisuun Lovelace v. Canada. Tämä tapaus sekä toinen vastaava tapaus eli Kitok v. Ruotsi oli tuotu esille jo aikaisemmin (kohta 6.5).

Tämän jälkeen komitea toteaa, että ”YK:n alkuperäiskansajulistuksen 33 artiklan mukaan alkuperäiskansoilla on oikeus määrätä omasta identiteetistään ja jäsenyydestään tapojensa ja perinteidensä mukaisesti ja että ”YK:n julistuksen 9 ja 33 artiklan mukaan alkuperäiskansoilla ja niihin kuuluvilla yksilöillä on oikeus kuulua alkuperäiskansayhteisöön ja -kansakuntaan kyseisen yhteisön ja kansakunnan tapojen ja perinteiden mukaan. Tämän oikeuden käyttämisestä ei saa seurata mitään syrjintää”.

Tältä osin voidaan tehdä seuraavat johtopäätökset. Lovelace tapauksessa oli kysymys Lovelace-nimisen intiaaninaisen oikeudesta asua Tobique reservaatissa. Ivan Kitokin tapauksessa oli taas kysymys hänen oikeudestaan kuulua paikalliseen saamelaiskylään (sameby) eli poronhoitoa harjoittavaan yhteisöön. Molemmissa tapauksissa kysymys on siis varsin eristyneestä ja pienestä yhteisöstä, jossa elinkeinoja harjoitetaan ja resursseja käytetään yhteiseen lukuun. Tätä taustaa vasten on siis selvää, että myös muilla yhteisöön kuuluvilla on intressi sen suhteen, kuka tulee yhteisön jäseneksi.

Hallituksen esityksessä tämä tulkitaan siten, että saamelaiskäräjien enemmistöllä (11 henkilöä) olisi ”ryhmähyväksynnän” – tai ”ryhmäidentifikaation” (s. 2) - perusteella päättää siitä kenellä on oikeus tulla merkityksi saamelaiskäräjien vaaliluetteloon. Jos asia olisi näin, kysymys täytyisi olla myös siitä, että jos nykyinen vähemmistö menestyisi niin hyvin, että saavuttaisi enemmistön, tämä uusi enemmistö voisi poistaa aikaisempaan enemmistöön kuuluvat henkilöt vaaliluettelosta. Asia ei voi olla näin. Saamelaiskäräjien nykyinen johto on kuitenkin toiminut juuri näin.

Toisaalta kun kilpailevia ehdokkaita ja heidän äänestäjiään poistetaan luettelosta, päädytään jossain vaiheessa tilanteeseen, jossa ”ryhmä” on yksimielinen. Ihmisoikeussopimuksilla ei ole kuitenkaan mitään tekemistä tällaisen asian kanssa. Niissä päin vastoin edellytetään, että ketään ei syrjitä.

Molemmat YK:n komiteat kritisoivat siis nimenomaan sitä, että KHO on perustellut päätöksiään ”kokonaisharkinnalla” eikä se ole siis noudattanut saamelaiskäräjälain 3 §:n sanamuotoa. Kysymys ei ole siis siitä, että vaadittaisiin polveutumisperusteen poistamista kuten hallituksen esityksessä annetaan ymmärtää, vaan päinvastoin sen soveltamista lain sanamuodon mukaan. Kritiikki kohdistuu siis siihen, että KHO on hylännyt polveutumisperusteella hakeutuneita henkilöitä, eikä siihen, että se on hyväksynyt tällaisia henkilöitä. Vuoden 2022 päätöksessä CERD vielä erikseen ottaa esille sen, että polveutumisperuste on hyväksyttävä ja ihmisoikeuksien mukainen kriteeri koska kysymys on alkuperäsikansasta. Vaikka hallituksen esityksessä mainitaan useita kertoja kyseinen CERD-komitean päätös (esim. s. 22, 42-44), tämä kyseinen kohta jätetään mainitsematta, koska se ei palvele kirjoittajien tavoitteita. Eduskuntaa pyritään johtamaan tietoisesti harhaan.

Molemmat komiteat viittaavat myös siihen, että YK:n alkuperäiskansajulistuksen 9 artiklan mukaan alkuperäiskansoilla ja niihin kuuluvilla yksilöillä on oikeus kuulua alkuperäiskansayhteisöön ja -kansakuntaan kyseisen yhteisön ja kansakunnan tapojen ja perinteiden mukaan. Näistä perusteista saamelaisuuden keskeinen kriteeri on polveutuminen eli siis se, että henkilö on saamelaista sukua/syntyperää. Lain mukaan riittävää on, että henkilö polveutuu vähintään yhdestä saamalaisesta esivanhemmasta, mutta on tietysti selvää, että jos henkilö polveutuu 1700-luvulla eläneestä saamelaista, hänellä on vähintäänkin kymmeniä saamelaisia esivanhempia. Lisäksi mitä varhaisemmasta saamelaisesta hän polveutuu, sitä selvemmin hän polveutuu alueen alkuperäisestä saamelaisväestöstä, mikä on siis alkuperäiskansaan kuulumisen välttämätön edellytys.

Muina saamelaisten tapoihin ja perinteisiin liittyvinä perusteina voidaan mainita asuminen saamelaisten perinteisillä asuinalueilla ja metsästyksen, kalastuksen ja poronhoidon harjoittaminen. Moni lappalaisperusteella vaaliluetteloon hakeutunut on viitannut siihen, että hän harjoittaa näitä saamelaiskulttuurin piiriin kuuluvien perinteisiä saamelaiselinkeinoja. Kysymys on siis siitä, että myös YK:n alkuperäiskansajulistuksen edellyttämät tavat ja perinteet edellyttävät polveutumisperusteella hakeneiden hyväksymistä.

6. Oikeus tulla merkityksi vaaliluetteloon ja henkilöiden poistaminen vaaliluettelosta

Hallituksen esityksessä todetaan, että Ihmisoikeuskomitean 2019 ratkaisuissa on todettu vuosien 2011 ja 2015 vaaliluetteloa koskevien päätösten loukkaavan KP-sopimusta. ”Jotta tämä loukkaus ei jatkuisi, vaaliluetteloon tulisi ottaa henkilöt, jotka täyttävät ehdotetun lain mukaiset edellytykset. Merkintä aiempien vaalien vaaliluetteloissa ei itsessään toisi henkilölle tulla jatkossa merkityksi vaaliluetteloon, ellei hänen osoiteta täyttävän ehdotetun lain mukaiset äänioikeuden edellytykset” (s. 85). ”Vaalilautakunnan tulee viran puolesta vuonna 2026 selvittää täyttävätkö edellisissä vaaleissa vaaliluetteloon merkityt henkilöt (5913 henkeä) vaaliluetteloon merkitsemisen edellytykset” (s. 101, 170-172)

Hallituksen esityksessä siis väitetään totuudenvastaisesti, että YK:n komiteoiden edellä mainitut kannanotot edellyttävät lainmuutosta eli polveutumisperusteen poistamista. Käytännössä tämä tarkoittaisi, että käräjäjohdon nimittämät vaalilautakunta ja oikaisulautakunta voisivat päättää vapaasti ilman objektiivisia kriteerejä, kenet hyväksytään vaaliluetteloon ja kenet poistetaan sieltä.

Vanhemman ja isovanhemman kieliaidolla (3 § 1 mom. 1 k.) vaaliluetteloon ei ole tälläkään hetkellä mahdollista päästä, mikäli vaalilautakunta hylkää hakemuksen. Edes 11 tällaisen henkilön tunteneen henkilön kirjallinen todistus ei ole tässä suhteessa riittänyt, ei vaalilautakunnassa eikä KHO:ssa. Samaa lopputulosta tarkoittaa myös KHO:n päätös 2021:45, jossa valittajalla ei ollut oikeutta tulla merkityksi vaaliluetteloon, sillä perusteella, ettei tiedetty oliko hänen edesmennyt äitinsä pitänyt itseään saamelaisena. Tällaisen osoittaminen on tietysti jälkikäteen mahdotonta. Ja mikäli henkilö hakee oman kielitaitonsa perusteella, on mahdotonta osoittaa, että hän on oppinut saamen nimenmaan ensimmäisenä kielenä. Tätä taustaa vasten on siis täysin epärealistista ajatella, että joku pääsisi vaaliluetteloon isovanhemman vanhemman kielitaidon perusteella, mitä hallituksen esityksessä tuodaan esille eräänlaisena lievennyksenä kielimääritelmän osalta (s. 211).

Hallituksen esityksen mukaan ”edellisissä vaaleissa vaaliluetteloon merkitty henkilö otetaan vaaliluetteloon, mikäli hän täyttää voimassa olevassa laissa vaaliluetteloon merkitsemisen edellytykset” Edelleen todetaan, että ”vaaliluetteloon merkitsemisen edellytykset selvitettäisiin vaalilautakunnan omasta aloitteesta ja sen johdolla” (s. 171). Erikseen myös säädettäisiin, että vaalilautakunnalla olisi oikeus korjata vaaliluettelossa oleva virhe omasta aloitteestaan (s. 175).

Kysymys olisi siis siitä, että kukaan nykyisessä vaaliluettelossa oleva henkilö ei voisi olla varma säilymisestään vaaliluettelossa. Vaalilautakunta käy lävitse vaaliluettelon ja jokaisen vaaliluetteloon merkityt tulee osoittaa, että hän täyttää uudessa laissa olevat kriteerit. Kuten edellä todettiin, tällainen olisi monen henkilön osalta mahdotonta. Kuitenkin, koska kysymyksessä on käräjäjohdon valitsema toimielin, kriteerien täyttyminen ja henkilöiden poistaminen tulisi todennäköisesti kohdistumaan sellaisiin henkilöihin, joiden äänestysoikeuden käräjäjohto haluaa poistaa. Näin voi sanoa viittaamalla siihen, että vaalilautakunta on estänyt kilpailevan ehdokkaiden asettumisen ehdokkaaksi ja poistanut henkilöitä vaaliluettelosta tilanteessa. Jos se on tehnyt näin silloin kun sen on lainvastaista, niin on tietenkin selvää, että se toimii näin myös näin silloin kun se on laillista.

Ilmeisesti juuri tästä syystä saamelaiskäräjille eli siis saamelaiskäräjien johdolle halutaan antaa mahdollisuus selvittää sitä, keitä on merkitty vaaliluetteloon (s. 174, 238). Tähän asti se on ollut kiellettyä.

7. Muutoksenhakulautakunta

Hallituksen esityksessä esitetään perustettavaksi erityinen muutoksenhakulautakunta, ”joka täyttäisi perustuslaissa itsenäiselle ja riippumattomalle lainkäyttöelimelle säädetyt edellytykset ja että menettely ja asioiden käsittely muutoksenhakulautakunnassa vastaisi perustuslain 21 §:ssä oikeudenmukaiselle oikeudenkäynnille asetettuja vaatimuksia” (s. 186).

Lautakunnassa olisi päätoiminen puheenjohtaja, sivutoiminen lakimiesjäsen ja kaksi ”saamelaisten olosuhteiden tuntemusta edustavaa asiantuntijajäsentä”. Lisäksi lautakunnassa olisi tarpeellinen määrä esittelijöitä (s. 192). Esityksen mukaan ”asiantuntijajäsenen ei katsota aiheuttavan puolueettomuuteen kohdistuvia epäilyjä, kun otetaan huomioon, että kysymys ei ole intressisidonnaisuudesta vaan erityisasemusta omaavista jäsenistä” (s. 187). Asiantuntijajäsenen tulisi olla perehtynyt ”saamen kansan sisäisen itsemääräämisoikeuden ulottuvuuksiin” ja ”lisäksi hän

vahvistaisi kansainvälissä yhteyksissä korostetun ryhmähyväksynnän saavuttamista laissa säädettyjä objektiivisia kriteereitä soveltaen päätetylle lopulliselle vaaliluettelolle” (s. 188).

Valtioneuvosto asettaisi lautakunnan saamelaiskäräjien ehdotuksesta kuudeksi vuodeksi kerrallaan. Kysymys olisi siis siitä, että vaikka lautakunnan nimittäsi muodollisesti valtioneuvosto, käytännössä saamelaiskäräjien enemmistö päättäsi sen jäsenyydestä. Lautakunta olisi siis samassa asemassa kuin vaalilautakunta, joka sekin on saamelaiskäräjien enemmistön nimittämä. Vaalilautakunta onkin toteuttanut monia vallassa olevan saamelaiskäräjäjohdon poliittisia tavoitteita. Se on poistanut henkilöitä vaaliluettelosta ja estänyt edellisissä vaaleissa eniten ääniä saaneen ehdokkuuden vuoden 2023 vaaleissa, kuten edellä on todettu. Vaalilautakunta on myös kieltäytynyt merkitsemästä henkilöitä vaaliluetteloon, vaikka kyseisillä henkilöillä on ollut asiaa koskeva KHO:n lainvoimainen päätös. Vuoden 2023 vaalien yhteydessä vaalilautakunta esti 23 saamelaisen äänestämisen vaalipäivänä, vaikka heillä olisi ollut lain mukaan oikeus äänestää (26 d §). Vaikka vaalilautakunnalla on vaalivuonna kahdeksan kuukautta aikaa käsitellä vaalilautakuntaan tehdyt hakemukset, se viivyttelee näiden kanssa niin kauan, että KHO ei ehdi käsitellä valituksia ennen vaaleja. Tällöin henkilö ei pysty äänestämään, vaikka hänet hyväksyttäisiinkin. Niin tehtiin myös vuoden 2023 vaalien yhteydessä. Vaalilautakunnan ja hallituksen harjoittamasta mielivaltaisesta käytännöstä kertovat myös ne monet päätökset, joissa osa sisaruksista tai serkuista tai toisista serkuista on hyväksytty ja osa hylätty.

Kaikissa näissä asioissa vaalilautakunta on noudattanut vaalilautakunnan jäsenistä päättäneen saamelaiskäräjien enemmistön tahtoa. Käytäntö tulisi olemaan täysin vastaava myös muutoksenhakulautakunnan osalta. Muutoksenhakulautakunnasta osa sen jäsenitä tulisi olemaan pysyvissä viroissa, osa taas nimitettäisiin kuuden vuoden määräajaksi. Paitsi puheenjohtaja, myös esittelijät voisivat olla päätoimisia (s. 249). Oikaisulautakunnan kulut olisivat hallituksen esityksen mukaan satoja tuhansia euroja vuodessa. Vaalilautakunnan kulut olisivat esityksen mukaan vuonna 620 000 € vuonna 2026 ja 615 000 € vuonna 2027 (s. 104). Muutoksenhakulautakunnan kulut eivät kuitenkaan ilmeisesti vähentäisi saamelaiskäräjien käytössä olevaa rahamäärää, koska hallituksen esityksen mukaan ”valtio” kustantaisi sen kulut (s. 194-195).

Esityksen kulut voivat tuntua yllättäviltä sitä taustaa vasten, että esimerkiksi vuoden 2023 vaalilautakunta ja hallitus käsittelivät kaikki hakemukset kahdessa päivässä ja kaikissa päätöksissä oli käytännössä samat perusteet. Kysymys on siis siitä, mitä nämä oikaisulautakunnan pää- ja sivutoimiset henkilöt ja muut kuukausipalkalla työskentelevät henkilöt tekisivät kuuden vuoden ajan, näiden kahden päivän ulkopuolella. On myös ilmeitä, että muuttuneen lain seurauksena valituksia ei tulisi lähellekään nykyistä määrää, koska näistä päätöksestä olisi käytännössä mahdotonta valittaa.

Myös nykyiset kulut tuntuvat yllättäviltä. Koska esimerkiksi hallituksen jäsenyys on luottamustehtävä, ei edellä mainittujen hakemusten käsittelystä olisi pitänyt syntyä muita kuluja kuin tavanomaiset matkakulut ja kokouspalkkiot. Kuitenkin, esityksestä käy selville, että hallituksen kustannukset olivat 100 000 € (s. 102). Tilintarkastajien valinta jää epäselväksi (s. 234-235). Nykyisessä laissa myös oikeusministeriöllä on oikeus valita tilintarkastaja.

Oikaisulautakunnan päätökset jäisivät käytännössä lopullisiksi. Valittamien edellyttäisi KHO:n myöntämää valituslupaa ja ennakkopäätösperustetta. Lisävaatimuksena olisi ”ilmeinen lainvastaisuus”. Lainvastaisuus ei siis olisi riittävä peruste vaan sen olisi lisäksi oltava ilmeinen (s. 196). Hallituksen esityksessäkin todetaan, että kysymyksessä olisi ”osittainen valituskielto” (s. 198).

8. Yhteenvetoa ja hallituksen esityksen taustalla olevista syistä

Saamelaiskäräjälakiin liittyen keskeisiä ristiriitoja aiheuttavia syitä on kaksi. Toinen näistä on se, että ne henkilöt, jotka pitävät itseään saamelaisina ja täyttävät alkuperäiskansaan kuulumisen objektiiviset kriteerit sekä kansallisesti (saamelaiskäräjälaki 3 §) että kansainvälisten ihmisoikeussopimusten perustella (ILO 169 1. art., Ihmisoikeuskomitea 2019 ja CERD- komitea 2022) eivät pääse saamelasikäräjien vaaliluetteloon. Saamelaiskäräjäjohto sekä KHO:n tulkintakäytäntö estää tämän.

Toisaalta vaaliluetteloon merkittyjen, ei ole tarvinnut osoittaa alkuperäsikansaan kuulumisen kriteerejä millään tavalla. Vuonna 1962 pienellä alueella ja puutteellisesti tehdyt haastattelut eivät ole tällainen peruste. Näin voidaan sanoa jo sillä perusteella, että tuolloin käytetyllä kriteerillä ollut yhteyttä alkuperäiskansaan kuulumista koskeviin kriteereihin, eikä tämä ollut edes tarkoituskaan. Lisäksi voidaan viitata siihen, että suuri enemmistö näistä henkilöistä muualla asuu muualla kuin saamelaisten perinteisillä asuinalueilla, pääasiassa etelän suurissa asutuskeskuksissa, eikä heillä ole välttämättä mitään yhteyttä saamelaiskulttuuriin ja elämäntapaan. Suuri enemmistö heistä on syntyperältään pääasiassa muuta kuin – kuten uusimaalaista, hämäläistä tai savolaista - saamelaista sukua. Ainoa yhteys saamelaisuuteen voi se, että tällaisella henkilöllä on usean sukupolven päässä esivanhempi, jonka on väitetty oppineen saamen kielen vuoden 1962 haastatteluissa.

Tätä ristiriitaa on kuvattu toisinaan esimerkillä, jonka mukaan helsinkiläinen pankinjohtaja voi kuulua alkuperäsikansaan, mutta savukoskelainen poronhoitaja, joka polveutuu kaikkien neljän isovanhemman kautta saamelaista sukua, ei voi päästä vaaliluetteloon.

Kysymys ei ole siitä, että ketään vaadittaisiin poistettavaksi nykyisestä luettelosta, vaan siitä, että ne henkilöt, jotka nimenomaan täyttävät kyseiset kriteerit, hyväksyttäisiin kyseiseen luetteloon. Toisaalta voidaan kysyä, miten saamelaiskäräjille voidaan alkuperäiskansastatuksen perusteella esittää lähelle veto-oikeutta menevää oikeutta vaikuttaa maankäyttöön (9, 9a ja 9b §:t), tilanteessa, jossa sen äänestäjiltä ei edellytetä alkuperäiskansa- kriteerien täyttymistä. Joka tapauksessa nykyinen tilanne on täysin ristiriidassa PeL:n 17,3 §:n kanssa eli sen kanssa, että saamelaisella eli vaaliluetteloon merkityllä henkilöllä tarkoitetaan alkuperäiskansaan kuuluvaa henkilöä.

Kysymys on arviolta 500 – 1 000 henkilöstä. Monelle saamelaiselle ulossulkeminen on ollut hyvin traumaattista. He eivät voi ymmärtää miten nykyinen tilanne on mahdollista. On saamelaisia, jotka ovat hakeneet tuloksetta vaaliluetteloon jokaisen vaalin yhteydessä vuodesta 1999 alkaen. Tilanne on kestämätön etenkin ihmisoikeuksien näkökulmasta. Vähemmistöjen suojeluun liittyvä keskeinen ihmisoikeus on nimenomaan se, että henkilöä ei tule estää kuulumasta vähemmistöön, jos tälle on olemassa objektiiviset perusteet.

Nykyisen tilanteen taustalla on ensisijaisesti raha. Henrikssonin aikana rahoitus on noussut voimakkaasti. Kun saamelaiskäräjin toiminnan rahoitus oli vielä muutama vaalikausi sitten 3,6 miljoonaa/vuosi, se on nyt noin 10 miljoonaa. Pelkästään vuonna 2023 rahoitus kasvoi 10 % (SaKä:n budjettikokous 20.12.2022 § 5). Lisäksi rahaa tulee valtiolta monesta muustakin lähteestä kuten myös hallituksen esityksessä todetaan (s. 107).

Asian taustalla on selvästi poliittinen sopimus, johon on kuulunut myös se, että Henriksson on yrittänyt useita kertoja poistaa polveutumisperusteen ja saamelaiskäräjien puheenjohtaja on ollut RKP:n ehdokkaana eduskuntavaaleissa mm. Uudellamaalla. Viime vuonna perustettiin poliittista yhteystyötä tekevä RKP-Saami. Tämä yhteistyö on valitettavasti kuitenkin tarkoittanut käytännössä monen henkilön ihmisoikeuksien polkemista.

Rahaa on käytettävissä runsaasti ja tästä hyötymään myös vallassa olevat saamelaispoliitikot henkilökohtaisesti. Nyt käsillä olevassa hallituksen esityksessä esitetään, että saamelaiskäräjien 1. ja 2. varapuheenjohtajan tehtävä muutetaan täysipäiväiseksi, josta siis maksetaan täyttä palkkaa. Tähän asti kysymyksessä on ollut luottamustoimi, josta normaalisti maksetaan vain kokouspalkkio ja matkakulut. Saamelaiskäräjien kokouksia on vain 4-5 kertaa vuodessa. Sama koskee myös hallituksen jäseniä. Hekin ovat luottamushenkilöitä. Hallituksen esityksen mukaan myös heille voitaisiin maksaa täyttä palkkaa (s. 162, 232). Esteenä sopivien henkilöiden palkkaamiseen saamelaiskäräjille on ollut mm. kelpoisuusvaatimukset. Nyt ne on tarkoitus kuitenkin kumota (s. 165).

Moninkertaistunut rahoitus ei näy millään tavalla saamelaiskulttuurin ja kielen osalta. Uhanalaiset saamen kielet, eli inarin- ja koltansaame ovat edelleen uhanalaisia. Niiden tilanne on pikemminkin huonontunut. Sama koskee myös pohjoissaamea. Asiasta ei ole olemassa varsinaisia tilastoja, mutta saamea osaavia oletetaan olevan noin 2 000 henkeä. Luku kuitenkin perustuu vain henkilöiden omiin ilmoituksiin. Saamelaiskäräjät ei ole halukas sijoittamaan kielipesiä esimerkiksi Keski-Lapin alueelle. Esimerkiksi Sodankylän kielipesän rahoitus jouduttiin järjestämään muilla tavoin. Saamelaiskäräjät eivät ole valmiita siihen, että myös saamelaisten perinteisillä asuinalueilla opetettaisiin saamea samalla tavalla kuin saamelaisten kotiseutualueella.

Käräjäjohto haluaa pikemminkin estää kielen leviämistä oman viiteryhmänsä ulkopuolelle. Lähtökohta näyttää monessa tapauksessa olevan se, että saamen kieli ja samalla myös saamelaisuus halutaan rajata mahdollisimman suppealle ryhmälle. Tällöin myös saamelaisuuteen liittyvät edut säilyvät saman ryhmän piirissä. Tällainen lähtökohta on täysin päinvastainen kuin esimerkiksi Norjassa, jossa on suurin saamelaisvähemmistö. Norjassa on menetelty jo pitkään siten, että käytännössä kaikki halukkaat tulevat merkityksi saamalaiskäräjien vaaliluetteloon. Se, että henkilö on saanut myös muodollisesti saamelais- statuksen, on tarkoittanut usean kielensä menettäneen henkilön kohdalla sitä, että he ovat motivoituneet opiskelemaan ja elvyttämään saamen kieltä. Tämä on johtanut monilla alueilla saamen kielen voimakkaaseen revitalisaatioon. Suomessa tilanne on painvastainen, mikä näkyy saamen kielen aseman jatkuvana heikentymisenä.

Sodankylässä 3. helmikuuta 2024

INARIN- JA METSÄSAAMELAISTEN VALTUUSKUNTA

Suomen alkuperäisten saamelaisten yhteistyöjärjestö ry - Lapinkylien parlamentti

Vuovde-, guolásteaddji- ja duottarsámit rs / Metsä-, tunturi- ja kalastajasaamelaiset ry.

Inarinmaan lapinkyläyhdistys ry.